

FIGYELŐ

Szépirodalom

RAKOVSZKY ZSUZSA:

A kígyó árnyéka

Orsolya életének csak azon szakaszát akarta megörökíteni, amely mások előtt rejtve maradt. A 16–17. század fordulóján játszódó emlékiratban aprólékos részletességgel leírja szomorúra fordult gyermekkorát, majd kamaszkorát. Apja, miután lányával hiába próbálkozik, új asszonyt hoz a házhoz, a lányával éppen egyidős Orsolyát. A lány, hogy a keserves élettől szabaduljon, teherbe esik egyik távoli rokonától, az ifjú Nikitől, akinek esze ágában sincs feleségül venni és ezzel kiszabadítani Orsolyát. A szerelmes éjszaka előtt viszont még Bocskai katonái törnek be Lőcsére; s egyikük a lányon csaknem erőszakot tesz. Ezt kihasználva Orsolya a katonát tünteti föl apaként, sajnos a gyerek csak nem akar időben megszületni... Közben az apa mentő ötlettel áll elő: Ödenburgba költöznek, és oda már úgy érkeznek, hogy a csecsemőt mint saját gyerekét mutatja be.

De a mostoha útközben hirtelen meghal. Ezzel lehetővé válik, hogy a leány Orsolya nevét írják a fejfájára, apa és terhes lánya pedig mint hit-

vestársak érkezzenek meg Ödenburgba. Itt aztán keserves tizenöt év következik. Apja állandó féltékenykedéssel gyötri, ráadásul test szerint is feleségévé teszi Orsolyát, végső féltékenységében még teherbe is ejti. De ez már közvetlenül a szökés előtt történik. Mert Orsicska közben mégis kiutat talál egy fiatalabb férfi szerelmében, akivel eltervezik, hogy megszöknek, és majd Orsolya saját holt mostohalányának (azaz saját valódi önmagának) fogja kiadni magát... Eddig a minden részletre kiterjedő élete folyásának leírása. Mert ami ez után következett, már csak sietősen leírva olvasható a könyv végén, mondván, ezen lényegtelen dolgoknak akadt tanúja, így megörökítésük fölösleges.

Bár a történet eléggé izgalmas ahhoz, hogy végigvigye az olvasót a könyvön, akadnak átlapozásra csábító részek is, gondolok elsősorban a „páristák” és az „igaz evangélikus hit” védelmezőinek harcait taglaló betétekre, melyek nélkülözik a figyelmet megragadó teológiai érveket. Az elbeszélés hangvétele némileg az érzékenység irodalmát, illetve Bethlen Kata önéletírását idézi meg; eleinte azt gondoltam, újraéled valami a Kármán József-féle hagyomány-

ból – de amikor olyasmiket olvas-
tam, hogy a fölgyulladt tyúkok tüle-
kedése egyszerre volt „fejvesztett” és
„vak”, kitűnt, hogy ez másfajta elbe-
szélői hang lesz. És valóban, érde-
kes, hogy a mégiscsak megidézett el-
beszélői hagyományoktól mennyire
eltér Orsolya hangja: van Bethlen
Kata-féle panaszáradat, de nincs Is-
ten akaratában való vigasztalódás.
Van Fanni-féle elhagyatottság, ter-
mészetbe menekülés és halálba vá-
gyódás, de nincs meg hozzá az ese-
mények sorsszerűként való láttatása
és a szűkszavú elbeszélői hangnem.
Az aprólékos leírás a lány lelki életét
és álmait is nagyító alá veszi. Az ál-
mok leírásában, a gondolatok és
képzelgések kavalkádjában freudis-
ta szemlélet uralkodik, mintha csak
Orsicska füveskönyvek helyett a lé-
lekelemzés szép mítoszáat olvasgatta
volna... Ennek eredményeképpen a
figura kissé zavarossá válik, viszont
tagadhatatlanul eredeti: míg bizo-
nyos dolgokról, mondjuk a freudi
kísérteties fogalomköréről meglepő-
en éles látással győzi meg az olvasót,
addig számos esetben bárgyú leány-
kaként viselkedik.

Furcsállom azt is, hogy míg a re-
gény elején az emlékezés, az érzéke-
lés és a történetmondás tárgyilagos-
sága problémaként merül föl, még
ha csak egy „tudtam vagy tudni vél-
tem” fordulat erejéig is, előre halad-
ván erről mintha teljesen megfele-
kezne elbeszélőnk. Ennek ellenére
kimunkált regénnyel van dolgunk,

amely két dologban kimagasló: nagy-
szerűen érzékelteti a vegytiszta kese-
rűséget, minden ironia nélkül, vala-
mint a női szereplő meg nem értett-
ségét és elhagyatottságát.

BUDAI JULIANNA

(*Magvető Kiadó, Budapest, 2002, 497
oldal, 2490 Ft*)

KAZUO ISHIGURO: *Árva korunkban*

A hazai olvasók minden bizonnyal
nagy elvárásokkal veszik kezükbe a
japán származású kortárs angol író
legújabb, 1999-ben befejezett regé-
nyét, hiszen Ishiguro másik magyar-
ra fordított szövege, *A főkomornyik
szabadsága* is rangos irodalmi díj
nyertese, méltó módon megfilmesít-
tett, sokat elemzett mestermű. Az új
kötet mind tematikailag, mind az el-
beszélői perspektíva szempontjából
illeszkedik híres elődjéhez. Többszö-
rösen áttételes, „emlékszem, hogy
emlékeztem” típusú szöveg ez is (a
szerző több nyilatkozatában emlí-
tette Proust hatását), melynek ki-
mért, néha szárazan fegyvelmezett
(Proustra stílusban nem is emlékez-
tető) mondatai hatásosan kendőzik
el a történetmondó főszereplő szub-
jektivitásának kóros vonásait. Ennek
is elsődleges történelmi háttere a
második világháború, de a szerző